

*** A jövő információs rendszere ***

2. ábra A jövő javasolt információs rendszere, amelyben különböző szervezetek nemzetközi szinten hálózatba vannak kötve

társzolgálat. A különböző szakirányú referáló szolgálatok által készített másodlagos bibliográfiai információkat a Bibliográfiai központ fogja majd össze. Végül lesznek majd regionális szolgáltatóközpontok, amelyek a felhasználók kérdéseit kezelik és a megfelelő szervezethez továbbítják azokat.

Ha például egy szerveskémikus meg akarja keresni a neki legmegfelelőbb reagenst, a regionális központhoz kapcsolódva keresést végezhet a Bibliográfiai központ adatbázisaiban vagy az Adatokat szolgáltató rendszerben, az eredeti cikkek másolatát pedig a Könyvtárszolgálattól rendelheti meg.

Egy ilyen rendszer kiépítése és fenntartása a világ különböző részein a tudományos kutatók és információs szakemberek együttműködését teszi szükségessé, valamint a megszokott online inputkészítést és -szerkesztést, a magas színvonalú adatátvitelt és a tudományos cikkek elektronikus úton való

készítését. Ebbe az irányba mutat a földregésszel kapcsolatos információs rendszer. A Japán különböző részein végzett geológiai megfigyelések és mérések eredményeit azonnal továbbítják a Tokiói Egyetem Földregésskutató Intézetéhez, majd az információkat az Egyesült Államokban található központhoz juttatják el, ahol az adatbázis készül, és a világ minden részéről elérhető. A jövő útja tehát a világ különböző részein található feladat-, illetve tudományág-orientált rendszerek egy közös hálózatba kapcsolása és az adatbázis-készítés rendkívül költséges munkájának megosztása.

/CHIHARA, H.: Factors involved in Japan's contribution to international chemical information activities: present status and prospect. = *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, 27. köt. 2. sz. 1987. p. 59–62./

(Novák Teréz)

Könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás Japánban

A modern könyvtárügy fejlődésében az első fontos lépés a japán nemzeti könyvtár (*National Diet Library* = *NDL*) megalapítása volt 1948-ban. A könyvtár a japán irodalom megőrzésére hivatott gyűjtemény és a könyvtárközi együttműködés országos központja.

A könyvtári munka egységesítésében, a könyvtári rendszer megszervezésében még két könyvtári törvény játszott fontos szerepet. Az 1950-es meghatározta a közművelődési és a magánkönyvtárak működési irányelveit, az 1953-as az iskolai és a felsőoktatási könyvtárakról rendelkezett.

Az elmúlt húsz év alatt megkétszereződött Japánban a könyvtárak száma:

	1965-ben	1985-ben
Közművelődési könyvtárak	773	1633
Felsőoktatási könyvtárak	571	897
Szakkönyvtárak	1354	2150

A könyvtárközi kölcsönzés alapvető műszerei a központi katalógusok. Az *Union List of Periodicals* a felsőoktatási és a kutatóintézeti könyvtárakban található periodikákhoz az alapvető forrás. Több átdolgozás után lett a Japánban található periodikák legátfogóbb – sorozatokra és alsorozatokra tagoló – központi jegyzéke. 1986-ban jelent meg a japán nyelvű periodikák természet-, illetve társadalomtudományi alsorozata, összesen 623 lelőhelyen található 38 076 címmel. Az európai nyelvű társadalomtudományi periodikák alsorozatának legújabb, 1980-as kiadása 36 881 címet közöl – 335 könyvtárból. Az európai nyelvű természettudományi periodikákat legutóbb 1970-ben foglalták jegyzékbe. Ez 38 600 címet tartalmaz 339 lelőhelykönyvtárral. Ehhez a kiadáshoz a kiegészítés 1982-ben jelent meg (24 626 cím, 489 könyvtár).

E központi jegyzéken kívül léteznek még más, könyvtár típusonkénti központi periodikajegyzékek is. Figyelemre méltó, hogy Japán 47 prefektúrája közül csak négyben vonatkozik a központi periodikacímjegyzék több típusú könyvtárra.

A legjelentősebb központi könyv-lelőhelyjegyzékek:

- ▶ a külföldi könyvek éves jegyzéke (*Union catalog of foreign books*),
- ▶ a *Kokusho somokuroku*.

A külföldi könyvek éves jegyzéke 1985-ben indult 19 intézmény (NDL, 16 egyetemi könyvtár és a 2 legnagyobb közművelődési könyvtár) részvételével. Ma a résztvevők száma már 52. A legutolsót 1985-ben adta ki az NDL. Az 1981. évi kiadás 151 494 címet tartalmaz. Erről az anyagról az NDL-ben cédulakatalógus is van.

A *Kokusho somokuroku* – a japán nemzeti központi katalógus – 9. kiadása 1976-ból való, 1867-től tartalmazza a japánok által írt, fordított és kiadott művek leírásait.

A központi könyvjegyzék harmadik típusát két magánkönyvtár, az International Christian University és az International House of Japan közösen adta ki 1984-ben. E jegyzék a két könyvtár állományából 5860 Japánra vonatkozó angol nyelvű művet közöl.

A számítógépes központi jegyzékek közül az UTLAS-t és a CBI (Center for Bibliographic Information) rendszerét kell megemlíteni.

Az UTLAS-t 1986-ban 9 könyvtár vette alkalmazásba elsősorban katalógizálási célra.

A tokiói egyetemen 1984-ben alapított CBI, mai nevén National Center for Science Information Systems (Tudományos Információs Rendszerek Nemzeti Központja), az első nemzeti bibliográfiai központi Japánban, az egyetemi könyvtárakra kiterjedő operatív hálózat. Itt 1985 októberéig 979 434 japán nyelvű és 599 434 nyugati nyelvű periodika évfolyam adatait rögzítették. Online katalógizálási rendszerének előnyeit 19 könyvtár élvezi.

A könyvtárközi kölcsönzés – mint tömeges szolgáltatás – kialakulása az 1960-as évek második felére tehető. 1967-ből való az egyetemi könyvtárak könyvtárközi kölcsönzésére vonatkozó első statisztika. 1980-tól szembetűnő a könyvkölcsönzések csökkenése és a másolatban küldés nagymérvű térhódítása. 1967 és 1980 között a könyvkölcsönzésekre vonatkozó kérések száma 8000-ről 16 000-re nőtt, ugyanakkor a másolatszolgáltatás 47 982-ről 937 058-ra.

A közművelődési könyvtárakban 1975-től mondható jelentősebbnek a könyvtárközi kölcsönzés. Az ilyen típusú könyvtárak igyekeznek megfelelni a helyi igényeknek és csak ritkán fordulnak a prefektúra könyvtárához. E könyvtárak saját autójukkal szállítják a küldeményeket.

A szakkönyvtárak könyvtárközi kölcsönzéséről nem állnak rendelkezésre összesített adatok. Az 1952-ben alapított japán szakkönyvtári egyesület (The Japan Special Libraries Association) mintegy 600 tagkönyvtárának könyvtárközi kölcsönzését koordinálja. Emelítésre méltó, hogy az Otemachi szakkönyvtári csoport tagjai 1976-ban mintegy 1296 kötetet kölcsönöztek egymás között. Az NDL kurrens állománya kb. 4 millió kötet. Inkább intézményeknek kölcsönöz, mint magánszemélyeknek: a kölcsönzés 65%-át postán intézi. A legutolsó statisztika szerint egy év alatt 10 693 kötetet kölcsönözött egyetemi és közművelődési könyvtáraknak és 1344 kötetet a szakkönyvtáraknak.

Az elmúlt években a könyvtárak közötti együttműködési egyezmények a tájékoztatás, katalógizálás és gyarapítás mellett számos esetben a könyvtárközi kölcsönzésre is vonatkoztak. Ez jelzi: növekszik az érdeklődés e szolgáltatás, ezen belül különösen a másolatszolgáltatás iránt.

A könyvtárközi kölcsönzés alakulása egyre inkább felhívja a figyelmet az információ hozzáférhetőségének biztosítására, mint központi problémára egy olyan országban is, ahol a modern könyvtárügy hagyományai mindössze négy évtizedre vezethetők vissza.

/KOIDE I.: *Interlibrary loan and document delivery in Japan: an overview.* = *Interlending and Document Supply*, 15. köt. 1. sz. 1987. p. 16–22./

(Karácsonyi Rózsa)